

BENPLATTA MED RUNINSKRIFT

AF

EMIL OLSON

id de bekanta grundgräfningar, som sommaren 1906 företogs å tomten n:r 103 B Lilla Kungsgatan i Lund och vid hvilka en mängd för kännedomen om det medeltida Lund viktiga fynd gjordes, hittades bland annat äfven det lilla intressanta föremål som här afbildas. (*fig. 1.*)¹ Det utgöres af en benplatta af i det närmaste exakt kvadratisk form, 48 mm. i fyrkant och 1 1/2 mm. tjock. I hvardera hörnet är borraradt ett hål, 3 mm. i diameter. Ena hörnet är emellertid afbrutet till ett afstånd af 10, resp. 16 mm. från sidornas skärningspunkt räknadt, så att endast en ringa del af omkretsen af det här befintliga borrhålet synes, hvarjämte invid brottet närmast resp. sidor af plattan smärre afflagringar finnas, såsom kan ses på bilden nedan. Plattan är — hvilket är det som skänker den dess stora intresse — försedd med en längs de fyra sidorna löpande runinskrift, hvars tolkning skall utgöra föremålet för denna lilla uppsats. Runorna äro alla ristade så, att deras öfre del vändes mot ytterkanten af plattans sidor, och så, att de läsas från vänster till höger. De äro inristade med en skarp spets (t. ex. en nål eller dylikt) och bestå därför af mycket fina streck, som i allmänhet ej sluta tvärt, utan löpa ut i en hårfin spets.² Utom runraden finnes å benplattan med något djupare grepp (med annat instrument och sannolikt af yngre hand) inristade tvänne tvärs öfver plattan i en svagt omvänt-

¹ Tillhör Kulturhistoriska Museet i Lund.

² Å den här meddelade bilden äro runorna förtydligade därigenom att de uppdragits med blyertsstreck på fotografiplåten. De äro därför mycket skarpare och mycket gröfre än i verkligheten.

s-formig böjning gående, vid ena kanten i en spets sammanträffande, men för öfrigt nästan parallellt löpande linjer, af utseende som närmare framgår af bilden. Mellan dessa linjer är mellanrummet delvis urgräfdt.

Fyndet gjordes i en graf, som af intendenten Karlin — genom hvars tillmötesgående jag erhållit såväl tillfället att närmare undersöka föremålet som den fotografiska afbildning som nedan förtydligad (jfr s. 14 not 2) återgifvits — anses

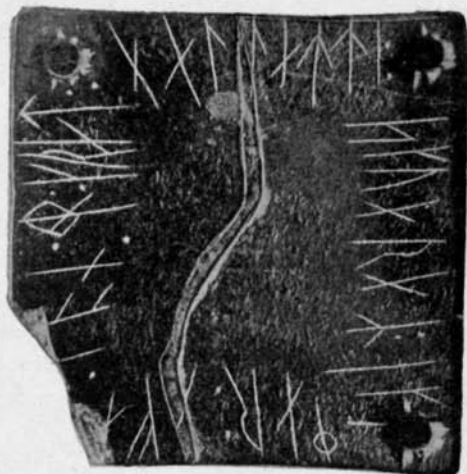

Fig. 1.

häröra från 1200-talet och sannolikt ha varit en kvinnas. Min uppmärksamhet riktades på detsamma af universitetslektor Hungerland, som strax efter sedan fyndet gjorts af intendenten Karlin erhållit detsamma till påseende för eventuell tolkning.

Jag återvänder till runorna.

Som redan nämnts, löper inskriften längs plattans alla fyra sidor. Hvar den skall anses börja, beror därför af den tolkning man kan lyckas gifva, och i så måtto måste jag därför föregripa denna.

Jag börjar alltså läsningen å den sida som på afbildningen vänder uppåt. Denna sida kallar jag n:r I och fort-

sätter sedan "medsols", så att n:r II blir den å afbildningen till höger befintliga (med nedåtlöparde runor), n:r III den nedre (med runorna från höger till vänster och upp-och-ned-vända), n:r IV den till vänster (med runorna löpande nedifrån och uppåt). Runinskriften får då följade utseende (jag numrerar de enskilda runorna):

1 2 3 4 5 6 7 8	9 10 11 12 13 14 15 16 17 18
I) X X † † † † † † † †	II) h Y h † R † † † † † † † †
19 20 21 22 23 24	25 26 27 28 29 30 31 32
III) † † R: † † † †	IV) † † † † † † † † † †

Runornas form är i allmänhet den i inskrifter med yngre runor vanliga. Af runor, hvilkas bistafvar utgå från hufvudstafvens toppända, är endast en ristad så att bistafven verkligen utgår från själfva spetsen (n:r 32), eljest så att hufvudstafven skjuter ett större eller mindre stycke öfver upptill (n:r 3, 4, 6, 7, 11, 13, 19, 21, 28, 30). Af särskildt intresse, nämligen för åldersbestämningen, äro s-runans form h (n:r 9) och m-runans former † † (19, 28) samt den omständigheten, att inga stungna runor förekomma. Närmare härom nedan.

Mellanrummen mellan runorna äro icke öfverallt lika stora. Särskildt rymligt är rad III ristad, under det runorna i det sista ordet i rad IV äro starkt sammanträngda. Förmodligen har ristaren icke i förväg gjort alldeles klart för sig, huru utrymmet borde fördelas.

Ordskillnadsgränsen betecknas på vanligt sätt genom två vertikalt öfver hvarandra belägna punkter (:), än stående närmare, än aflägsnare från hvarandra.

Beträffande enskildheter i runor och interpunktering är följande att märka.

Runorna n:r 1 och 2 ha hufvudstafvarna starkt lutande åt vänster. På den förra står bistafven vertikalt, på den senare med en lutning åt höger, som gör vinklarna mellan stafvarna trubbigare än eljest i inskriften är fallet med mot-

svarande runor (jfr n:r 12, 14, 20, 31). Att dessa båda runor, om de öfverhufvud ha betydelse, skola läsas som *a* kan dock icke vara något tvifvel underkastadt.

Runan n:r 3 lutar likaledes något åt vänster, ehuru mindre än 1 och 2. Samma runa har på nedre delen af hufvudstafven ett tvärstreck, som emellertid synes ha kommit dit af oaktsamhet och således ej kan anses ha någon betydelse. (Jfr nedan runan n:r 13). Runan är *l*.

Mellan 3 och 4 *skulle* möjligen kunna läsas ännu ett *l*. Detta skulle emellertid helt och hållet sammanfalla med spetsen af det ofvan beskrifna tvärbandet, och det har för öfrigt vid en noggrann besiktning icke förefallit mig sannolikt, att något där borde läsas.

Runan n:r 4 är *l*; n:r 5—8 resp. *a t t i*.

Före runan n:r 9 (alltså i början af rad II) står, såsom å bilden synes, ett *l*-formigt tecken, som *möjligen* skulle kunna tolkas som ett *s*. Dels befinner det sig emellertid så långt framför och så högt i förhållande till de öfriga tecknen i samma rad, att det icke gör intryck af att stå i sammanhang med dessa; dels är ristningen finare än i inskriften för öfrigt och förefaller som om den vore gjord med osäkrare hand; dels slutligen har det med ett kort afbrott en fortsättning af ett fint streck, som sträcker sig långt ned, tvärs öfver nedersta kanten af de i rad I stående 4 sista runorna (n:r 5—8). Allt detta sammantaget gör, att tecknet ifråga knappast kan betraktas som afsiktligt ditsatt, i hvarje fall ej kan anses ha språklig betydelse. Jag förbigår det därför vid läsningen.

Runan n:r 9 är *s* i en form, som ofta förekommer på skånska runstenar från slutet af 900- och början af 1000-talet (så t. ex. Krageholmsstenen I, Hunnestadsstenarna I och II, Skårbystenen, Bjersjöstenarna I och II,³ Gårdstångastenen I och III, Nöbbelöfsstenen, Jordbergastenen; se Wimmer, *De danske runemindesmærker* III, s. 16, 26—27, 41, 47, 50, 62—63, 87, 129, 142—143). Om detta tecken för öfrigt närmare nedan.

Runorna n:r 10—15 äro tydliga *k, u, a, r, a, R*. Runan

n:r 13 har ett, utan tvifvel oafsiktligt ditkommet, fint streck öfver nedre delen af bistafven (jfr n:r 3 ofvan).

Runorna n:r 16—18 äro *i k i* (den senare tvärsigenom borrhålet); n:r 19—21 *m a r*.

Runan n:r 22 är efter all sannolikhet, som ofvan vid afteckningen af inskriften antagits, ett *a*. Strängt taget består den emellertid blott af bistafven, i det hufvudstafven fullständigt sammanfaller med den ena af de tvärs öfver plattan löpande linjer som ofvan omtalats.

Runan n:r 23 är *f*.

Af n:r 24 finnes endast nedre hälften kvar. Den öfre har befunnit sig på det nu afbrutna stycket (se afbildningen ofvan). Den kvarvarande delens form ger emellertid utan tvekan ett *a*.

Fråga kan nu vara, om efter n:r 24 ytterligare någon runa funnits i rad III. En omsorgsfull granskning af hörnet ifråga, där som ofvan nämnts, en del af borrhålets omkrets ännu är kvar, synes mig gifva till resultat, att så sannolikt icke varit fallet. Denna mening stärkes ytterligare däraf, att innanför borrhålet befinner sig en punkt, som utan tvifvel utgör ena delen af ett efter n:r 24 en gång befintligt skiljetecken. Denna punkt är visserligen placerad så, att den skulle kunnat höra till ett skiljetecken framför n:r 25 (i rad IV), men ett skiljetecken är här alls icke antagligt. Framför n:r 25 har nämligen i rad IV säkert ingen runa funnits; den skulle, då man tar i betraktande de öfriga tecknens längd, utan allt tvifvel ha räckt nedanför brottet.

Af runan n:r 25 finnes blott nedre delen kvar (kanske något mer än hälften). Denna del utgöres af ett vertikalt streck. Formell möjlighet föreligger här för åtskilliga runor: *f, k, i, t, l, m*.¹ Af skäl som framgår af det följande gissar jag på *m* eller *k*.

Runan n:r 26 är *q* eller *o*. I öfverensstämmelse med hvad jag antar om inskriftens ålder för öfrigt (jfr nedan) läser jag

¹ Möjligen kan man i själfva brottet spåra, att en bistaf här gått in till hufvudstafven. I så fall inskränkas möjligheterna till *f, k, m*.

den som *q*. Dess öfversta del är borta i brottet. Något tvifvel om läsningen kan emellertid icke råda.

N:r 28 är en bindruna af *m* och *n*. Ordningen kan naturligtvis vara *mn* eller *nm*.

Runorna n:r 29—32 äro fullt klara: *k*, *r*, *a*, *t*.

Skiljetecken, af den form som förut nämnts, finnas fullt tydliga efter runan 8 (slutet af rad I), mellan runorna 15 och 16 i rad II, mellan 21 och 22 i rad III, efter 24 i rad III (jfr ofvan), mellan 27 och 28 samt 28 och 29 i rad IV. Möjligen skulle man vilja se skiljetecken äfven mellan 22 och 23 i rad III, men dess punkter äro i så fall ytterst svaga i jämförelse med de öfriga skiljetecknens, och dessutom synes mig afståndet mellan runorna här, ehuru just denna del af inskriften är ristad mera spatiöst, ej tyda på ordskillnad. Närmare härom nedan.

Jag öfvergår efter denna teckenbeskrifning till mitt läsningförsök. Skrifven med vanliga bokstäfver lyder inskriften, efter hvad nu sagts, på följande sätt:

<i>aallatti</i> :	<i>skuaraR iki</i>	<i>mar</i> : <i>afa</i> .		<i>k</i> <i>nm</i>		<i>mꝥn</i> : <i>mn</i> : <i>krat</i>
-------------------	--------------------	---------------------------	--	--------------------	--	--------------------------------------

Att den första gruppen af bokstäfver, trots saknaden af skiljetecken, *icke* kan bilda ett ord, är klart. Frågan är bara, hur det skall delas. Jag afskiljer emellertid de fyra sista bokstäfverna: *atti* och börjar läsningen med dessa, under det jag tillsvidare lämnar de fyra första å sido. I detta *atti* låge det kanhända närmast tillhands att se det personnamn *Atti*, som förekommer på den skånska Fugliestenen (Wimmer, *De danske runemindesmærker* III: 70), och som för öfrigt är kändt såväl från Danmark (Nielsen, *Olddanske Personnavne*, s. 9) som från Sverige (Lundgren, *Personnamn från medeltiden i Svenska landsmålen* X: 6: 19 f.). Emellertid har det icke

lyckats mig att med denna uppfattning få något sammanhang i inskriften. Jag fattar därför i stället *atti* som den vanliga fd., fsv. verbalformen *atti*, præteritum af * *æiʒa* > *ēgha*. — Det är emellertid i hvarje fall ytterst påfallande, att det långa t-ljudet här är återgifvet med dubbelt tecken. Sådant förekommer visserligen t. ex. på fsv. runinskrifter, men först från en afsevärdt senare tid än det här kan vara tal om (Liljegren, *Runurkunder* 107 b, 1736, 1759, 1766, 1782, 1810, 1855. Brate och Bugge, *Runverser, Ant. Tidskr. f. Sv.* X, s. 300, 301).

I nästa bokstafsgrupp, *skuaraR*, som läst rätt fram icke ger någon antaglig mening, inskjuter jag vid läsningen ett *i* mellan *s* och *k*. Snarast tänker jag mig emellertid, på grund af hvad ofvan sagts om *s*-runans form i samtida inskrifter, icke, att *h* bör fattas som en bindruna, utan så, att ett *i* af ristaren utelämnats. På ett sådant utelämnande af *i* kunna anföras många exempel; jag nämner från fd. runstenar *suiþks* (= *suiþings*) Kallerup (Wimmer, *De danske runem.* II, s. 334 f.), *ikalt* Ålumstenen I (Wimmer, II: 196), *þupkil* Vejlbj (Därs. II: 281), *þukil* Brohuse (Därs. III: 236 ff), *hu* Hyby (Därs. III: 153), *habi*, *muþR*. Grødby (Därs. III: 228), *lus* Lundhøj, (Därs. III: 277). *SikuaraR* tänker jag mig närmast tolkad som *SigvaraR*, gen. af *Sigvǫrðr* (*Sigurðr*), i det antingen — mindre sannolikt — ð af ristaren uteglömts eller — sannolikare — detta ljud försvunnit mellan tvänne *r*-ljud i nom. *Sigvǫrðr*, så att man jämte *Sigvǫrðr* haft en (dialektisk) biform *Sigvǫrr*; jfr t. ex. fsv. *Ingevar*: *Ingevarþer*, *Halvar*: *Halvarþer*, fornryska *Truvor* (fisl. *þorvarðr*), äfvensom runsv. *þurkir*, dvs. *þorger*: fisl. *þórgerðr* (se Noreen, *Altschwedische Grammatik* § 244: 4). *Sigvarar* måste syntaktiskt höra samman med följande ord, som är *Ingemar* (se nedan). Detta synes till en början vålla svårighet. Man väntar sig nämligen af dessa namn en förening som *Ingemar Sigvardh's son* eller dylikt. Emellertid tror jag, att *Sigvarar Ingemar* trots saknaden af ordet *son* och trots den egendomliga ordställ-

ningen kan betyda just detta. Uttrycket är nämligen alldeles parallellt med det på Hällestadstenen I förekommande *Gorms Toka* (= Toka Gorms son), hvarom se Wimmer, *De danske runem.* I, s. 86.)¹

Nästa ordgrupp är *ikimar*. Om dernas läsning kan intet tvifvel råda: *ikimar* är *Ingimar*, det välbekanta mansnamnet fsv. *Ingemar*, fd. *Ingimar*, fisl. *Ingimarr*. Syntaktiskt fattar jag det som nom. *Ingimarr < *IngimarR*.

De nu behandlade fyra orden antager jag bilda en mening för sig: *atti SigvaraR* (eller möjligen *sun(R) IngvaraR*) *Ingimar*, "ägde Sigvardh's (eller möjligen son Ingvardh's) Ingemar", dvs. "Ingemar Sigvardh's (eller möjligen Ingvardh's) son ägde (detta)".

Jag öfvergår så till den återstående satsen.

Den första bokstafsgruppen där är *afa*. Då tolkningen af den helt och hållet beror på uppfattningen af de öfriga orden, gömmer jag emellertid den till sist.

Nästa ord är, som jag redan ofvan nämnt, möjligt att läsa på många sätt, i det den första runan kan ha varit

¹ Emellertid har jag också tänkt mig en annan möjlighet, hvilken jag numera emellertid anser böra komma först i andra rummet, den nämligen, att blott *ikuaraR* här hör tillsamman som namn, under det *s* bör fattas som en förkortning för ordet *sun(R)* = son. *IkuaraR* bör då naturligtvis läsas *IngvaraR*. Fråga är emellertid, hur detta *IngvaraR* närmare skall fattas. Som gen.-form af det bekanta mansnamnet *Ingvar* (fisl. *Yngvarr*) är en form på *-ar*, såvidt jag vet, icke belagd, ehuru den väl icke vore alldeles otänkbar, då ju det *harjaR > *hærR* som utgör namnets senare del är en ja-stam, hvilken som bekant fakultativt uppträder med gen.-*ar* i isl. och delvis äfven i fsv. (Noreen *Altisl. Gram.*³ § 379, *Altschwedische Gram.* § 391. 1); jfr särskildt fsv. *hæra-* (Konungastyrelsen) utan *j* (Noreen sist anf. st., anm. 3). Det återstår då två möjligheter. *IngvaraR* kan vara gen. af ett kvinnonamn *Ingvør. Ett sådant är visserligen icke eljest känt från nordiskt område — jfr däremot fht. *Ingwara*, Lundgren strax nedan anförda ställe — men antages af Lundgren, Personnamn från medeltiden (Svenska landsmälen X. 6:133), ingå i det smäländska medeltida ortnamnet Ingorathorp, känt från Sv. Riks-Archivets Pergamentsbref 1351—1400, nr 2060. Ännu hellre ville jag emellertid häri se gen. af ett mansnamn *Ingvørr, uppkommet af *IngvoraR på sätt som nyss angifvits vid resonemanget om *SigvaraR. *IngvoraR kan föreligga i det från fd. kända personnamnet *Inguord* (Nielsen *Olddanske Personnavne* s. 51, under *Ingvar*) och utgöra en ljudlagsenlig u-omljudd motsvarighet till det fsv. *Ingvardh* (Lundgren, anf. arb. s. 135), där u-omljudet utträngts genom analogi från andra kasus, t. ex. gen. *uarþar*. Formen *Ingvørr åter med utträngdt *ð* igenfinnes möjligen i det af

f, k, i, t, l eller *m* (snarast, jfr ofvan, *f, k, m.*). Någon rimlig mening har jag efter öfvervägande af alla möjligheter, som kommit inom räckhåll för min tanke, endast kunnat finna i *kæn* eller *mæn*, dvs. "kan" l. "månde", pres. ind. sing. af bekanta hjälpverb. Det sistnämnda har i pres. sing. visserligen på nordiskt område vanligen formen *mun* (med vokalen lånad från pl. *munum* osv.), men den ursprungligare formen *man* (= got. *man*) förekommer dock ofta i fnorskan (Noreen, *Altisl. Gram.*³ § 514. 2) och är någon sällsynt gång uppvisad äfven i fsv. (se Kock i *Svenska landsmålen* XIII. 8:5 ff., Noreen, *Altschwedische Gram.* § 556, 2, anm. 2). Någon risk vid att här antaga den formen finnes således icke. Af skäl, som nedan skola anföras, föredrager jag *mæn* framför *kæn*.

Nästa grupp var *mn* eller *nm*. Någon vokal måste finnas, och denna har efter all sannolikhet snarast varit ett *i*. Ett sådant kan ju anses innehållas redan i det föreliggande tecknet, som i så fall vore en bindruna af tre runor. [Jämföras

Lignell, Beskrifning öfver landskapet Dal, s. 114, anförda *Ingor*. Jfr Lundgren, anf. arb. s. 133 not. 2, som dock synes ha en något afvikande uppfattning af utvecklingen af formen *Ingor*, i det han tyckes betrakta den som uppkommen ur (ett ungt) *Ing(v)ordh* genom förlust af *ð* (*dh*) i slutljud. Det kan tilläggas, att måhända äfven i det nysst anförda *Ingorathorp* mot Lundgrens mening detta mask. *Ingvorr bör anses ingå. Man finge då antaga, att gen. *Ingvara(r)*-analogice fått nominativens vokalisation (*vo > o*) i mellanstaafvelsen. Ordet skulle således öfversättas: *Ingvardh's*.

Hvad åter beträffar antagandet, att *s* bör betraktas som en förkortning af *sun(R)*, så är det naturligtvis djärf. Allt för sällsynt är det dock icke att finna mer l. mindre analoga förkortningar i runinskrifter. Jag vill från danska runstenar anföras ett par. På Skårbystenen (Skåne, slutet af 900-talet) står *þis shab*, hvilket Wimmer (De danske runemindesmærker III: 44) läser *þis salu hialbi*, dvs: "hjalpe hans själ". Öster-Larskerstenen (Bornholm, c:a 1060) har bland annat: *hui : sna*, som af Wimmer, anf. st. III: 243, läses *huilla siol nai*. På båda dessa stenar vore sålunda *siol* angifvet med endast bokstaften *s*. Orsaken är naturligtvis ordets stora vanlighet. Men *sun(R)* är icke mindre vanligt än *siol*. Från en något senare tid (1200-talet) är Öster-Marie-stenens IV: *ionþþn*, enl. Wimmer — anf. arb. III: 322 = (*h*)*ialbi onþ þini*, dvs. "hjalpe din själ". — Från de urnordiska inskrifterna kunna endast mycket osäkra paralleller uppletas. En alldeles förträfflig sådan vore det emellertid, om Bugges nyaste läsning af orden *asugisalas muha* på Kragehul-lansskäftet (Aarbøger for nord. oldkyndighed 1905, s. 123) såsom *asugisalas maguR uha*, "Ansugisal's Søn, Uha", vore någorlunda säker; likaledes Ødemotlandsinskriftens *d* = *dohtar*, dotter, enligt Bugge, Norges Indskrifter med ældre Runer I: 547, och den i samma arbete I: 396 omtalade Gimsþstenens *b* = *broþar*, broder. (Jfr äfven de paralleller från yngre inskrifter som Bugge här anför).

kan t. ex. en skrifning som *hs* (* h) för *hans* på Vallkärrastenen, beroende enligt Wimmer (*De danske runemindesmærker* III: 104) därpå, att * ansetts på samma gång innehålla *h* (*), *a* (†) och *n* (‡).] Beträffande utelämning af ett *i* jämför eljest ofvan *skuaraR*. Man får sålunda af detta tecken *min* eller *nim*. Endast det första synes mig användbart. Detta ord läser jag således *min*, dvs. "min" (1:sta pers. possessivpron.). Dess genus, numerus och kasus beror på det följande ordet.

Detta, som är *krat*, synes mig lämna jämförelsevis ringa rum för tvekan. Då nasaleradt *a* förut betecknats med *ḥ* (i ordet *mḥn*), torde här efter all sannolikhet föreligga oralt *a*, hvaraf följer, att *t* kan läsas blott som *t*, ej som *nd*. Något annat ord att gissa på finnes då knappt än *grāt*, ack. sing. af *grāter*, "gråt". Då det föregående possessivpronomet måste anses höra tillsammans med detta ord, blir *min* således = *minn*, ack. sing. mask.

Vi ha nu orden: $\begin{array}{l} kḥn \\ mḥn \end{array} \left| \begin{array}{l} minn \\ minn \end{array} \right. grāt$, dvs. "månde (eller

kan) min gråt", men detta ger ingen mening utan en till hjälpverbet hörande infinitiv. En sådan måste därför, för såvidt det öfriga är riktigt, sökas i det tillsvidare förbigångna *afa*.

Detta *afa* är emellertid inskriftens svåraste punkt. Någon fullt tillfredsställande lösning af densamma anser jag mig ej ha fått. Jag tror dock, att två möjligheter här kunna anses något så när acceptabla. Den ena är att tänka på det vanliga verbet *hafva*. Att *h*-tecknet utelämnas i ord som börja med *h* — äfven i sådana fall, där man ej har skäl att antaga, att utelämmandet motsvaras af ett verkligt bortfall af ljudet — är ett från såväl forndanska som fornsvenska runstenar välbekant fenomen. Jag anför som exempel från danska runinskrifter: *an afpi* Sjörupstenen i Skåne, *auka* = *högga* Brohusestenen, *uka* Vester-Mariestenen I, *ialbi* = *hialpi* Gyldenså, *elki* = *helgi* Ny-Larskersstenen II, alla de sista på Bornholm (se Wimmer,

De danske runemindesmærker I, s. 97, III, 236, 204, 258, 284). Med denna lösning blefve betydelsen af satsen: "månde" (eller kan) hafva min gråt". Som subjekt får underförstås detsamma som var objekt i den föregående satsen, dvs. "detta", "denna (amulett)", och *gråt* bör väl fattas i en något utvidgad användning: sorg, olycka (jfr t. ex. fsv. *uändes hänner gratar i gläpi* Cod. Bureanus 519). Tankegången, att amuletten liksom skulle taga till sig och behålla ägarens sorg, hvilket ju de fakto blir detsamma som att afvända den från honom, synes mig icke orimlig som folkföreställning vid den tid hvarom här är fråga. Utan tvifvel har man gärna i amuletten inlagt något personligt, en "ande".

En annan möjlighet är måhända dock att föredraga, nämligen att läsa *a fa* och häri se samma uttryck som föreligger i det isl. *fá á einhvern*, öfverväldiga, få makt öfver. I isl. är frasen visserligen uppvisad blott med personligt objekt (särskildt i det bekanta *láta eitthvert á sik fá* = taga sig något nära), men betydelsen synes mig så näraliggande ifråga om ett sakligt objekt, att det icke synes mig alltför djärft att antaga, att en sådan användning kunnat finnas i fornspråket. Denna uppfattning skulle naturligtvis vara så mycket säkrare, om ett skiljetecken kunde läsas mellan *a* och *fa*. Som jag ofvan nämnt, är det icke sannolikt. Någon instans mot läsningen *a fa* torde dock å andra sidan saknaden af skiljetecken icke innebära: adverbet och verbet kunna nog för ristaren ha i så hög grad bildat en enhet, att han kunnat återgifva dem i ett ord. Jag erinrar om att det ju är på denna väg som många sammansatta verb i de nordiska språken så småningom uppkommit.

Med den nu nämnda uppfattningen blefve läsningen således: *a fa* ^{*kʀn*}/_{*mʀn*} *minn grat*, öfversatt "(denna amulett) månde (eller kan) öfverväldiga (dvs. *besegra*, *afvända*) min sorg (eller olycka).

Jag har hittills tagit med både "månde" och "kan" i öf-

versättningen. Som omedelbart synes, passar emellertid det första ojämförligt bäst. Man väntar icke blott ett uttalande af att amuletten kan afvärja sorg eller olycka, utan en förvisning om att den gör det. [Omskrifningen med *muna* är runperiodens normala uttryck för futurum]. Jag antager således, att ordet ifråga i inskriften varit *mǫn*, ej *kǫn*.

Ännu återstå några runor, nämligen de fyra första i första raden. De trotsa all tolkning, men jag tror, att just däri ligger en antydan om huru de böra förstås. Jag fattar dem som magiska tecken, som de runor, hvilka göra amuletten till amulett. Runornas användning i magiskt ändamål är ju alltför väl känd och styrkt för att jag skulle behöfva framdraga några särskilda stöd för ett sådant antagande. Jag vill blott här nämna, att de bägge runor som här förekomma i gruppen, *a* och *l*, ingå i det från så många urnordiska inskrifter kända *alu*.

Det återstår så att kasta en blick på förhållandet mellan inskriftens olika delar, särskildt mellan dess bägge läsbara satser. En svårighet ligger nämligen däri, att den första talar i preteritum. Man nödgas, såvidt jag ser, däraf antaga, att det af något skäl varit ristaren — och, som det af andra satsen framgår, dåvarande ägaren — angelägnare att förevida den förra ägarens namn än sitt eget. Sådana skäl kan man emellertid nog uppleta. Denna förre ägare kan ju t. ex. ha varit en på sin tid och ort synnerligen framstående man, af hvilken det var en stor heder att som gåfva eller på annat sätt mottaga en dylik nyttig sak. Finge man antaga — hvilket jag trots runornas förut påpekade något afvikande former i gruppen *aall* ej vågar göra — att dessa runor vore äldre än inskriften i öfrigt, så kunde man rent af tro, att det inristade namnet tillhört en berömd ristare af trollrunor, från hvars "verkstad", om jag så får uttrycka mig, denna amulett utgått. Bägge satserna på amuletten vore ju då mycket naturliga i den nye ägarens mun.

Till sist några ord om inskriftens ålder. Denna bestäm-

mes af formerna för *m* och *s*. Det förra uppträder i inskriften i två varianter, Ψ och Φ . Bägge äro väl kända från danska runinskrifter från 900-talet (se Wimmer, *De danske runemindedmærker* passim). Utöfver det nämnda århundradet synes den förra formen icke sträcka sig; det sista exemplet på densamma tyckes vara från Søndervissingstenen, som af Wimmer (I, s. 79) dateras till 960 à 980. (På denna sten användes för öfrigt liksom i vår inskrift båda tecknen vid sidan af hvarandra). Den senare formen för *m*-runan har däremot användts ännu ett stycke in på 1000-talet: den skånska Vallebergastenen (Wimmer III, s. 162 f.) (som synes vara från förra hälften af 1000-talet) är såvidt jag kunnat finna det yngsta beläggstället för densamma. Den här förekommande formen af *s*-runan åter (*h*) synes vara utmärkande isynnerhet för skånska runstenar under tiden från slutet af 900-talet till ett stycke in på 1000-talet. Det äldsta exemplet synes vara Krageholmsstenen I, enligt Wimmer (III, s. 20, jämfördt med I, s. 97 f.) omkring eller något före 980, det yngsta Jordbergastenen från förra hälften af 1000-talet (Wimmer III, s. 147). Dessa fakta datera den här ifrågavarande inskriften till i rundt ta c:a 1000, den ena *m*-varianten måhända t. o. m. ett eller annat decennium längre tillbaka. Härmed stämmer också den omständigheten, att inga stungna runor förekomma. Dessa uppträda på de danska runstenarna tidigast i slutet af 900-talet och början af 1000-talet: Ψ (*g*) på Sjörupstenen (c. 980—985, Wimmer I, s. 97 f.), Ψ (*g*) och $\dagger$ (*e*) på Hedeby-, Danevirke- och Aarhusstenarna (c. 996, Wimmer I, s. 124), Ψ (*g*) $\dagger$ (*e*) och $\mathfrak{h}$ (*y*) på Sjællestenen (c. 1010, Wimmer I, s. 148) osv. Dock är i detta hänseende att märka, att ännu långt senare inskrifter utan stungna runor förekomma.

Som jag redan förut nämnt, anses den graf, i hvilken fyndet af den nu beskrifna benplattan gjordes, förskrifva sig från 1200-talet. Pjäsen ifråga har således hållit sig ofvan jord, det vill förmodligen säga varit i bruk från släktled till släktled, i mer än ett par hundra år. Att den därvid tjänstgjort som amulett

tror jag mig ha visat. Men har den också tjänat något annat, mera praktiskt eller hvardagligt ändamål? Intendenten Karlin har för mig uttalat den förmodan, att det varit ett instrument, som användts vid väfning af band eller dylikt, och säger sig ha flera dylika pjäser i förvar å museet. Sannolikt har vid detta antagande den omständigheten spelat in, att, som förut omtalats, grafven i fråga enligt honom synes ha tillhört en kvinna. Jag vågar ej uttala mig om riktigheten af denna uppfattning af benplattans ursprungliga användning. Själf har jag gissat på att den utgjort någon prydnad, försedd t. ex. med metallbeslag eller dylikt, å ett bälte. För denna mening är det naturligtvis likgiltigt, om den begravts med en man eller en kvinna.

GRAFUNDERSÖKNINGAR I NORDVÄSTRA SKÅNE 1906

AF
CARL WIBLING.

I. GRAFVEN I LARÖD.

Sommaren 1905 anställde professor Oscar Montelius undersökning i en grafhög, som låg på direktör Sommeliuss villaområde i Laröd, beläget ett stycke norr om Helsingborg. Undersökningen var föranledd af jordägarens anhållan att få borttaga högen. Emedan det härunder visade sig, att större delen af högen för längre tid sedan blifvit förstörd genom anläggningen af en brytstuga, hvarvid obrända ben och troligen en större stenkista skulle hafva anträffats i högens midt, och emedan förhållandena ej medgäfvö att genomgräfvu hela högen, gaf Kungl. Vitterhets, Historie och Antikvitets Akademien tillstånd att borttaga högen med villkor, att man skulle under arbetet noga gifva akt på, huruvida några sekundärgrafvar funnes, och därom genast

att slutligen dess behandling af en del svenska historieskrifvare lämnar varnande exempel på, huru man icke skall skriva historia, icke ens "historiska berättelser".

(Forts.)

TILLÄGG till afd. 1, s. 46, 48.

Det kunde här erinrats om att i kronologin till 1288 (*Annales Sigtunenses, Script. Rer. Svec.*, III: 1: 2) det efter omnämmandet af de i slaget vid Lena stupade danskarne heter: *reliqui Dani fugerunt cum magno pudore* ("de öfriga danskarne flydde med stor skam"). Detta oblida omdöme om danskarne, som icke återfinnes annanstädes, är man frestad gissa hafva sin grund i Lenavisans ord "fingo ryggen full med stryk". Detta förhållande skulle då gifva stöd för min förmodan, att visan härrör redan från 1200-talet (då kronologin slutar med 1288).

F. L.

BENPLATTAN MED RUNINSKRIFT

(tillägg till uppsatsen i föreg. häfte)¹

AF

EMIL OLSON

Två omständigheter, den ena saknaden af skiljetecken i hela gruppen *aallatti*, den andra den påfallande dubbelskrifningen af *t* i dess senare del (jfr s. 19 f.), ha kommit mig att tänka på, att *atti* måhända snarast här icke bör läsas "ägde", utan att de ifrågavarande fyra tecknen höra omedelbart samman med de föregående *aall* och tillsammans med dem utgöra inskriftens magiska del. I så fall komme "den första satsen" (jfr s. 19—21) blott att innehålla ägarens namn (med såväl verbet "äger" som obj. "denna" l. "detta" underförstådda) och den svårighet, som å s. 25 beröres, beträffande förhållandet mellan de bägge "satserna" i inskriften komme att alldeles bortfalla.

¹ Denna tilläggsanmärkning gjordes af förf. vid korrekturläsningen, men kunde af utrymmesskäl ej medtagas i omedelbart sammanhang med uppsatsen i fråga.

Red.